

temelju sjećanja Mirka i Luke Zečevića G. *Jakovčev*. U opširnom radu S. Morića »Stankovačka omladina u NOB-i« (str. 381—444), popraćenom obilnim fotografskim materijalom i statističkim pokazateljima, prikazano je učesće tamošnje omladine u raznovrsnim borbenim jedinicama NOV i POJ, te djelatnost NOO-a kao prvog organa vlasti u Stankovcima na uspostavljanju i širenju veza sa NOP u ostalim dijelovima Ravnih Kotara, Bukovice i grada Šibenika. Kratak pregled nastanka, rada i broja članova ustaškog terorističkog pokreta na području zadarskog okruga i predratnog kotara Benkovac predstavlja rad G. *Jakovčeva* »Ustaški teroristički pokret u sjevernoj Dalmaciji« (str. 445—459). »Dejstva jedinica 19. divizije na benkovačkom ratnom kotaru januara-oktobra 1944. godine« (str. 461—484) na osnovu objavljene građe i sjećanja suvremenika prikazuje V. *Maričić*. Autor napose prikazuje djelovanje jedinica NOV i POJ benkovačkog kraja u vrijeme njemačko-četničke ofenzive, iscrpno opisujući kronološkim redom etape borbe u Prominskom, Ravno-kotarskom i obalnom sjevernodalmatinskom području«. Posljednji prilog drugog sveska Zbornika »Obavještajna služba i sistem sigurnosti NOP-a Benkovačkog kraja u NOB-i 1941—1945. godine« M. *Obradovića* (str. 485—499) bavi se organizacijom, oblicima i sredstvima obavještavanja i samozaštite revolucionarnih snaga NOP-a. Autor prikazuje djelatnost civilnog stanovništva i vojno-pozadinskih organa vlasti u benkovačkim selima na uspostavljanju efikasnog sistema komunikacije i pomoći NOVJ u sjevernoj Dalmaciji.

Budući da jedan dio održanih referata nije predan uredništvu na vrijeme, te je tako otpala mogućnost njihovog uvrštavanja u jedan od prva dva sveska Zbornika, očekuje se i objavljivanje trećeg sveska zbornika »Benkovački kraj kroz vjekove«.

Lovorka Čoralić

ATTI, VOL. 18, TRIESTE — ROVIGNO 1987/88.

U listopadu 1988. izašao je novi svezak edicije rovinjskog Centrodri ricerche storiche Centra za historijska istraživanja/Središća za zgodovinsko raziskovanje, jedinog godišnjaka u Istri čiji se ritam objavljivanja poklapa s tekućom godinom. I ovaj se broj raznolikošću sadržaja ne razlikuje puno od ostalih godišta koja su već prikazana u Radovima (od. vol. 14. 1983/84. dalje. Čini se da posljednji svezak u nečemu ipak odskake od prethodnih. Prije svega treba upozoriti da se u njemu kvalitetom, težnjom za modernijim pristupom i novim poljima istraživanja odlikuju upravo prilozi suradnika samoga Centra, odnosno njegovih vanjskih sekcija. Po tim se obilježjima izdvaja prilog Marina *Budicina*, Neki podaci i faktori demografskog razvoja Vrsara od 16—18 st. (93—120). Autor je koristio građu matičnih knjiga koje u Vrsaru započinju polovicom 17. st., ali i ostale podatke (pretežno iz objavljenih članaka) da bi stvorio sliku o prirodnom kretanju stanovništva i o migracijama u Vrsaru. Kao i čitava Istra i to je primorsko mjesto na zapadnoj obali, inače feud porečkih biskupa, bilo zahvaćeno migracijskim strujanjima. Većina se doseljenih obitelji trajno naselila u Vrsaru, ali je za mnoge on bio samo polaznom etapom u daljnim seljenjima. Osobito je Budicin analizirao kretanje nataliteta, mortaliteta nupcijaliteta za razdoblje između god. 1660. i 1790. Od konca 17. st. nata-

litet je bio viši od mortaliteta, da bi između 1720. i 1780. doživio nagli pad; pozitivna demografska bilanca pojavit će se tek u desetljeću 1781—1790. Doneseni su i podaci iz jedinog sačuvanog popisa vrsarskog pučanstva, koji je 1779. načinio župnik; Vrsar je tada imao 125 obitelji s 478 stanovnika (35 % činilo je produktivnu strukturu). U dodatku Budicin donosi statističke tabele i grafikone kretanja stanovništva u Vrsaru.

Antono Miculian objavljuje deveti nastavak svojih razmatranja o »protestantskoj reformi u Istri«, ovaj put donosi podatke i izbor iz građe o puljskoj biskupiji u 16. st. (73—91). Citira izvještaj poznatog inkvizitora i apostolskog vizitatora Agostina Valiera koji je istarske biskupije obišao god. 1580. Upozorava na Valierove tvrdnje o zapuštenosti stanovništva, crkvenih objekata i opadanju vjere. Osvrnuo se i na svećenike puljske biskupije koji su živjeli u konkubinatu i zapuštali svoje župe. Bio je to, nesumnjivo, odraz teških ekonomskih i političkih prilika u Istri druge polovice 16. stoljeća.

Drugi dio članka posvećen je intervenciji Sv. Inkvizicije protiv pristaša protestanata, osobito djelatnosti i inkvizitora Anibala Grisogona iz Kopra koji je u puljskoj biskupiji pokrenuo nekoliko procesa. Protestantski je pokret suzbijen potkraj 16. st., a jedan od posljednjih procesa održan je pred Sv. Oficijem god. 1585. protiv Puljanina Francesca Condulmera. (Miculian donosi prijepis tog teksta prema građi Državnog arhiva u Veneciji).

Direktor rovinjskog Centra Giovanni Radossi svojim je prilogom Grbovi rektora i uglednih porodica Grožnjana (185—239) dao još jedan doprinos problematici istarske heraldike. On opisuje zbirku od 27 grbova, te niz znakova i natpisa uglednih porodica, kao i mletačkih rektora, koji su, kako je to bio običaj pod Venecijom (a i općenito), na javnim zgradama, crkvama, zidinama i sličnim mjestima, ostavljali uklesane svoje grbove i natpise kao svjedočanstvo o prisutnosti i javnom djelovanju. Autor je u Grožnjanu, važnom mletačkom uporištu i neko vrijeme sjedištu pazenatičkoga kapetana, izvršio analizu (popraćenu izvrsnim crtežima Roka Zelenka), 9 porodičnih grbova, 5 općinskih grbova, 2 komada obiteljskog oružja nepoznate pripadnosti, 5 simbola ili oznaka bratovština i obrtničkih udruženja, jednog lava sv. Marka, te 6 raznih epigrafa.

Dario Vojnović i Lucio Lubiana u zajedničkom su prilogu obradili Apotekarstvo i apotekare u Bujama od 16. do 20. st. (241—253). Autori na temelju istraživanja u talijanskim i domaćim arhivima i bibliotekama donose prikaz stanja u sanitarnim službama u Bujama i posebno navode podatke o čitavom nizu apotekara-liječnika. Članak je važan prilog ne samo za proučavanje zdravlja već i za ekonomsko-socijalnu povijest, kako ističu i dvojica autora.

U ovome svesku Atti nekoliko priloga odnosi se na kulturnu (u užem smislu) i jezičnu povijest. Antonio Trampus Neki dokumenti o Pietru Stancovichu« (121—129), donosi dva dokumenta iz Državnog arhiva u Veneciji o istarskom polihistoru Petru Stankoviću (Pietro Stancovich) iz Barbana, a odnose se na odobrenje da se može objaviti njegovo djelo »Biografije znamenitih ljudi Istre«. Drugi dio priloga odnosi se na dva pisma iz Diplomatičkog arhiva u Trstu, upućena Giuseppeu Lugnaniju iz Kopra, Stankovićevom prijatelju.

Mirela Malusà priredila je »Korespondenciju Manzoni—Luciani—Manzoni (1869—1885)« (131—152). Autorica donosi 19 dokumenata iz njihove

prepiske u navedenom periodu, koja se čuva u Naučnoj biblioteci u Puli. Pisma su svojeručna i datirana, a upućena su iz Venecije i Kopra. Važna su zbog bogata sadržaja, a napose biografskih podataka o dvojici autora.

Nelida Milani Kruljac priredila je davno napisanu raspravu Celte Königes, Današnji krčki dijalekt (155—84), koja je još 1933. obranjena kao diplomatska radnja kod čuvenog lingvиста Carla Tagliavinija, tada docenta na sveučilištu u Budimpešti. C. Königes je jezičnu građu sabirala na otoku Krku u izravnom razgovoru s informatorima. Ona je nastojala utvrditi riječi iz predmletačkog razdoblja, kao i one kasnije, prikazati fonetiku staroga krčkog dijalekta, a donosi i sumarni povijesni pregled otoka. Milani Kruljac kritički se osvrće na rad Königesove.

U jedinom arheološkom prilogu zbornika Branko Marušić piše o rimsko-bizantskoj civilizaciji u Nezakciju (23—66). Pri tom u prvom dijelu članka donosi rezultate arheološke revizije, izvedene (1974—1977), kojom je otkriveno pet kulturnih slojeva starokršćanske bazilike i prahistorijski, stariji rimski, mlađi rimski, starokršćanski i srednjovjekovni. Drugi dio članka koji je, poput prvoga popraćen zanimljivim ilustracijama, govori o metalnim i keramičkim nalazima iz 6. stoljeća, koji daju značajan kronološki oslonac za proučavnje analogne građe s tog geografskog područja.

Iz ostavštine pokojnog dra Ante Šonje (umro 1981), objelodanjen je rad Ciborij Eufrazijeve bazilike (67—72). Njegov današnji oblik i dimenzije sačuvali su se od 1277. godine kada je ciborij podigao biskup Oton o čemu svjedoči slijedeći natpis na baldahinu: *Tempora surgebant xpi nativa potentis // septem cum decies septem cum mille ducentis, virginis absque pare cum sacre sedulus are hoc op(us) ex voto perefecit eps Oto // perpetuando pia(s) laudes tibi Virgo Maria*. Danas se smatra da stupovi koji nose baldahin potječu od starog ciborija iz sredine 6. stoljeća, kada je podignuta i sama bazilika. Prema dosadašnjim saznanjima baldahin je ukrašen mozaikom u doba gotike. On stilski pripada krugu venecijanskih mozaika iz druge polovice 13. stoljeća.

Aldo Raimondi napisao je prilog Santorio Santorio: današnja vrijednost njegova znanstvenog djela (7—19). Autor piše o znanstvenoj ulozi i dijelu Santoria Santoria iz Kopra koji je u 16. st. bio poznat kao liječnik i profesor, a napose kao znanstvenik na području medicine. Njegovo se djelo oslanjalo na znanstvene teze 16. stoljeća, tj. na filozofiju temeljenu na principima racionalizma i empirizma. Raimondijev tekst govori o Santorijevim otkrićima od kojih se ističu ona na polju organskog metabolizma i vitalnih procesa u zdravom i bolesnom organizmu. Objašnjavajući Santorijevu sposobnost sinteze i korelacije osnovnih principa prehrane i disanja, autor, osim znanstvene, ističe i didaktičnu važnost Santorijeva djela koje je nesumnjivo doprinijelo bržem napretku medicinske znanosti. Rad A. Raimondija značajan je prilog povijesti medicine i proučavanju života i djela ovoga čuvenog liječnika, no potrebno je spomenuti da mu nije poznata monografija koju je o koparskom liječniku i znanstveniku napisao naš poznati proučavatelj prošlosti medicine Mirko Dražen Grmek (usp. Istarski liječnik Santorio Santorio i njegovi aparati i instrumenti, Zagreb 1952).

Veoma ukusno opremljeni svi su prilozi tiskani pregledno i čitko, popraćeni podacima o autorima koji se prvi put javljaju na stranicama zbornika, te sažecima na hrvatskom i slovenskom jeziku.

Slaven Bertoša

FILOZOFSKI FAKULTET ZAGREB - HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 22

ZAGREB

1989.

FILOZOFSKI FAKULTET ZAGREB - HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI

Izdavač: ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Filozofski fakultet Zagreb — Humanističke i društvene znanosti, Zagreb, Krčka 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Izdavanje časopisa sufinancira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SR Hrvatske - VII.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informacije SR Hrvatske pod br. UP-547/2 — 84 — 1984.

RADOVI 22

Za izdavača
dr. Nikša Stančić

Tehnički urednik
Franjo Čuješ

SURADNICI U OVOM BROJU

AGIČIĆ DAMIR, prof. Strossmayerova 2 — 55425 Davor
ANDREIS MLADEN, Socijalističke revolucije 42 — Zagreb
ANTOLJAK dr. STJEPAN, Zajčeva 31 — Zagreb
BERTOŠA SLAVEN, student Filozofski fakultet — Zagreb
BOBAN mr. BRANKA, Zavod za hrvatsku povijest FF — Zagreb
BRANDT dr. MIROSLAV, Socijalističke revolucije 73 — Zagreb
BUDAK mr. NEVEN, Filozofski fakultet — Zagreb
CRNKOVIĆ GORAN, prof. Maršala Tita 170 — Opatija
ČORALIĆ LOVORKA, studentica Fil. fakulteta — Zagreb
GRGIN BORISLAV, prof. Baštijanova 54 — Zagreb
IVELJIĆ ISKRA, prof. Ilica 165 — Zagreb
JURIŠIĆ mr. IVAN, Zavod za hrvatsku povijest FF — Zagreb
KOLAR-DIMITRIJEVIĆ dr. MIRA, Filozofski fakultet — Zagreb
KRIVOKAPIĆ mr. GORDANA, Institut za istoriju radničkog pokreta — Beograd
LAUŠIĆ dr. ANTE, Centar za istraživanje naroda i narodnosti — Zagreb
MATKOVIĆ STJEPAN, Šubićeva 3 — Zagreb
OČAK dr. IVAN, Zavod za hrvatsku povijest FF — Zagreb
PAVLIČEVIĆ dr. DRAGUTIN, Zavod za hrvatsku povijest FF — Zagreb
RICHTER ŽELJKA, prof. Povijesni muzej Hrvatske — Zagreb
STRČIĆ PETAR, Arhiv Hrvatske — Zagreb
ŠILOVIĆ DANJA, studentica Fil. fakulteta — Zagreb
ŠVAB mr. MLADEN, Leksikografski zavod »M. Krleža« — Zagreb
VRANJEŠ-ŠOLJAN dr. BOŽENA, Zavod za hrvatsku povijest FF — Zagreb
ŽIVKOVIĆ mr. DANIELA, Sveučilišna i nacionalna biblioteka — Zagreb

---